

NEJEDNAKOSTI U HRVATSKOJ

SIROMAŠTVO IZVJEŠTAJ SA POLICY PREPORUKAMA

CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE

September 30, 2016

Program Ekonomsko-socijalne pravednosti

Ovaj materijal nastao je uz finacijsku podršku Europske unije, u okviru IPA projekta „Geometar jednakosti“. Za sadržaj je isključivo odgovoran Centar za mirovne studije i ne može se smatrati službenim stavom Europske unije i Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge.

NEJEDNAKOSTI U HRVATSKOJ

SIROMAŠTVO

Pragom rizika od siromaštva za 2015 godinu smatra se iznos od 25 000 kuna godišnje za jednočlano kućanstvo (2083,00 kune mjesečno), odnosno 52500,00 kuna za kućanstvo dvije odrasle osobe sa dvoje djece (4375,00 kuna mjesečno). Uz to, postotak osoba koje žive u riziku od siromaštva je 29% na razini RH, a čak 13,7 % osoba živi u teškoj materijalnoj deprivaciji. Stopa rizika od siromaštva za RH u 2015 godini iznosila je 20% , međutim raspodjela rizika od siromaštva po dohodovnoj i potrošnoj metodi pokazuje velike razlike unutar RH: tako je primjerice stopa rizika od siromaštva po potrošnoj metodi najveća u Karlovačkoj županiji i iznosi čak 34.3 , dok je za Grad Zagreb najniža u RH i iznosi svega 5.9%. Po dohodovnoj metodi stopa rizika od siromaštva najviša je u Slavansko-brodskoj županiji i iznosi čak 35,9 % (što je ujedno i najviša stopa u obje kategorije) dok je ponovno najniža u Gradu Zagrebu i iznosi 9,8%. Prema stopama rizika od siromaštva najugroženije regije u RH su Brodsko-posavska županija, Karlovačka županija Požeško-slavonska županija Vukovarsko-srijemska županija Bjelovarsko-bilogorska županija i Sisačko-moslavačka županija te Virovitičko-podravska županija, dok su one sa nanižim stopama Grad Zagreb, Primorsko-goranska županija, Zadarska, Istarska, Zagrebačka te Dubrovačko-neretvanska županija.

Posebno su zabrinjavajuće stope rizika od siromaštva prije socijalnih transfera, tako primjerice nalazi pokazuju da je stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera (a bez uključenih mirovina) čak 10% viša i iznosi oko 30%, dok je stopa rizika od siromaštva prije socijalnih trasfera i mirovina čak 45.2% što je na razini zemalja Latinske amerike. Ovi pokazatelji upućuju na izuzetnu važnost socijalnih transfera te postojećeg mirovinskog sustava koji zajedno smanjuju stopu rizika od siromaštva za 2.2 puta!

Najugroženija populacija prema stopama rizika od siromaštva su osobe starije od 65 godina i stopa rizika od siromaštva među tom populacijom prije socijalnih transfera uključujući i mirovine iznosi čak 83%, dok se ta stopa penje na nevjerojatnih 98,5 % kod osoba iznad 65 godina koje žive u jednočlanom kućanstvu. Iz ovog možemo zaključiti da je u Hrvatskoj najugroženija društvena skupina umirovljenici, a posebno oni koji žive u jednočlanom kućanstvu-evidentno je da ova populacija u potpunosti ovisi o mirovinama i socijalnim transferima i da gotovo da i nema druge vrste prihoda. Iz navedenog razloga donositelji odluka trebaju kao prioritet staviti usklađivanje mirovina sa rastom BDP-a i povećanje mirovina iznad 40% prosječne plaće, te dizajnirati posebne mjere financijske i druge pomoći za jednočlana staračka kućanstva. Kolika je ugroženost osoba koje su u starosnoj mirovini pokazuje i podatak da su u čak **5 županija prosječne starosne mirovine niže od mjesečnog praka za rizik od siromaštva** (dakle manje od 2083 kune) i to u : Koprivničko-križevačkoj županiji, Virovitičko-podravskoj, Ličko-senjskoj, Bjelovarsko-bilogorskoj i Međimurskoj.

Međutim treba naglasiti da postoje značajne i neopravdane razilke u iznosima mirovina ovisno o mirovinskoj osnovi; tako primjerice invalidska mirovina za invalide rada iznosi samo 29,3% prosječne plaće, dok invalidska mirovina branitelja iznosi 88% prosječne plaće. Starosna mirovina iznosi oko 40% prosječne plaće. Ovako velike razlike unutar mirovinskog sustava ne mogu se smatrati pravednima,posebno iamjući u vidu da osobe koje su invalidi rada primaju prosječnu mirovinu koja

je daleko ispod iznosa od 2083 kune koji se smatra pragom rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo.

Rodna dimenzija rizika od siromaštva pokazuje da su u gotovo svim ispitanim kategorijama žene u većem riziku od siromaštva za 2-5 postotnih bodova.

Prosjek raspoloživog dohotka po kućanstvu iznosio je 84 293 kune u 2015., dok je prosjek ekvivalentnoga raspoloživog dohotka iznosio 46 471 kunu.

Stopa rizika od siromaštva izrazito je povezana sa stupnjem obrazovanja; najviša je, očekivano, među stanovništvom sa nezavršenom i završenom osnovnom školom, a najniža među visokoobrazovanima. Gledano prema aktivnosti stanovništva, stopa rizika od siromaštva je najviša među nezaposlenima, no nakon njih odmah slijede umirovljenici što još jednom pokazuje ozbiljnu socijalnu deprivaciju ove skupine stanovništva. Dodatno zabrinjava činjenica da relativno visoke stope rizika od siromaštva imaju i samozaposleni i to za 12 postotnih poena više od onih koji su zaposleni kod drugog poslodavca, što pokazuje neadekvatnost sustava socijalne podrške za obrtnike i freelancere, te sve one koji su kao samozaposleni zapravo u određenoj vrsti prekarnog oblika rada.

U gotovo svim kategorijama se pokazuje da su kućanstva sa troje i više djece među kućanstvima sa najvišim stopama rizika od siromaštva, primjerice čak 15% takvih kućanstava izjavljuje da si ne može priuštiti adekvatnu prehranu, njih više od 75% si ne mogu priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora!

Najveća opterećenost troškovima stanovanja postoji među populacijom podstanara koji nemaju zaštićenu najamninu: čak 50% mjesečnog dohodka troši na najamninu, dok primjerice na troškove stanovanja vlasnici stanova sa kreditnom obvezom troše 26% dohotka (podaci za 2013.g.) .

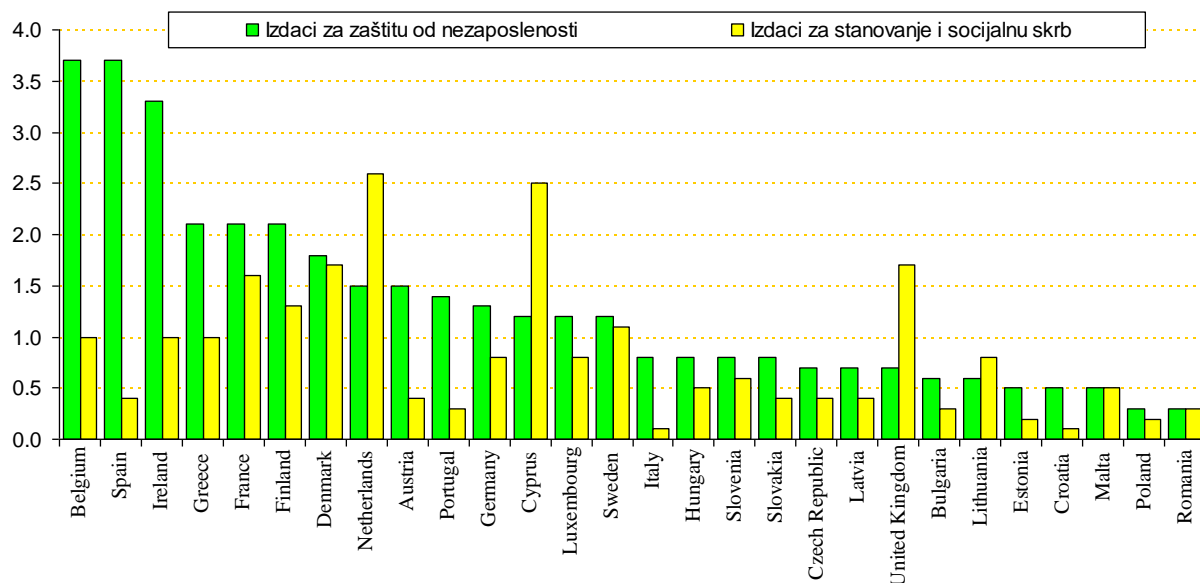
U teškoj materijalnoj deprivaciji u 2015.g. živjelo je 13,7 % stanovništva; od toga čak 9,9% osoba koje žive u kućanstvu nije si moglo priuštiti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima, 14,4% njih ne može si priuštiti svaki drugi dan obrok koji sadrži meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent, a 28,7% osoba kasni sa plaćanjem režija. Čak 65,8% kućanstava nisu u mogućnosti priuštiti si tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće. A čak 59,8% nisu u mogućnosti podmiriti neočekivani financijski izdatak.

Više od 50% osoba koje žive u kućanstvu tvrdi da vrlo teško ili teško spaja kraj s krajem, a 34% s manjim poteškoćama. Samo 10% stanovništva uglavnom lako, lako ili vrlo lako spaja kraj s krajem, što se poklapa i sa podacima. 62,0% osoba žive u kućanstvima kojima su ukupni troškovi stanovanja znatno financijsko opterećenje, dok samo 3,5% osoba živi u kućanstvima kojima ukupni troškovi stanovanja nisu financijsko opterećenje.

Kao što navodi prof. dr. sc. Zoran Šućur sa Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, nezaposlenost osobito ona dugotrajna je glavni uzrok siromaštva. Kriza je uzrokovala pojavu tzv. "novih siromašnih" (*new poor*), a to su mladi i osobe srednje dobi, radno aktivni koji su uslijed krize izgubili posao. Ako su pored toga bili kreditno zaduženi, osim nedostatnih prihoda mnogi su u nemogućnosti otplaćivati kredite, podložni su ovrhama i blokadama računa, a mnogi su izgubili i stan/kuću kupljenu na kredit. Samo tokom 2013.g., prema podacima Ministarstva pravosuđa koje su prikupili za potrebe odgovora zastupnici Nansi Tirelli, prisilno je, uz asistenciju policije, iz svojih domova iseljeno 308 obitelji, dok se broj svih deložiranih (dakle i onih koji su nakon odluke suda izašli iz nekretnine bez

prisile) ne zna. Pored toga, mnogi nisu u mogućnosti podmirivati režijske troškove na vrijeme zbog čega su često u financijskoj blokadi, a koja opet vodi još većim rizicima siromaštva, jer mnogi zbog financijskih blokada traže posao na “crno” umjesto na erdovonom tržištu rada. Pitanje financijskih blokada računa, ovrha nad jedinom nekretninom za stanovanje, efikasnosti mjera socijalne zaštite – niske I neadekvatne naknade- ključna su pitanja na koja bi nova Vlada trebala odgovoriti u narednom periodu.

Hrvatska ima jednu od najnižih stopa izdvajanja za nezaposlenost, te za socijalnu skrb unutar EU 28, a to su ključni instrumenti zaštite od siromaštva upravo “novih siromašnih”. Samo Malta, Poljska I Rumunjska unutar EU imaju niža izdvajanja.

Izvor: prof.dr.sc.Šućur, Promjene u opsegu I strukturi siromaštva, Tribina Centra za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Zagreb, 26. svibnja 2014, na temelju podataka Eurostat-a

POLICY PREPORUKE

1. Donijeti reformu sustava zajamčene minimalne naknade na način da ona pokriva veći broj osoba u riziku od siromaštva, a minimalno da pokriva sve koji žive u teškoj materijalnoj deprivaciji. Iznosi zajamčene minimalne naknade za jednočlano kućanstvo trebaju biti viši od 2.083,00 kuna mjesečno što se prema DZS-u smatra pragom rizika od siromaštva za 2015.g., odnosno 4.375,00 kuna mjesečno za četveročlanu obitelj sa dvoje djece. Iznos zajamčene minimalne naknade mora osigurati život iznad praga rizika od siromaštva, inače sama mjera nema smisla.

Zagovaračke organizacije, institucije i platforme: Platforma 112, Koordinacija udruga za djecu, Centar za mirovne studije, Mreža za borbu protiv siromaštva

2. Na razini države donijeti Stambenu politiku, te osigurati njenu primjenu na lokalnoj razini. Stambena politika treba sadržavati mjere javnog ulaganja u stanogradnju, te adaptaciju stanova u vlasništvu države i/ili lokalne samouprave za potrebe rješavanja stambenog pitanja skupina kojima su troškovi stanovanja jedan od glavnih uzroka siromaštva (podstanari, osobe koje nisu u mogućnosti otplaćivati kredit za stan, osobe koje su ostale bez doma zbog ovrhe nad jedinom nekretninom za stanovanje, te osobe koje nisu kreditno sposobne i ne mogu riješiti stambeno pitanje). Stambena politika treba se temeljiti na principima društvene solidarnosti, angažmana javnog i državnog sektora u rješavanju ovog bitnog pitanja, principima socijalne uključenosti (sprečavanje izgradnje getoizacijskih naselja) i poticanja asocijativnih oblika stambenih fondova građana koji mogu rezultirati sniženjem cijena stanova za sudionike tih fondova, te treba poticati načela etičnog financiranja od strane banaka u pogledu stambenog kreditiranja. Jedinice lokalne samouprave koje raspolažu velikim stambenim fondom kao i velikom površinom raspoloživog građevinskog zemljišta, ključan su akter u implementaciji stambene politike i zaokretu korištenja nekretnina u javnom vlasništvu za opće dobro i smanjenje siromaštva, umjesto tržišno orijentiranog iznajmljivanja ili prodaje.

Zagovaračke organizacije, institucije i platforme: Platforma 112, Centar za mirovne studije, BRID, Pravo na grad, Platforma Ne damo naše, IPE institut

3. Osigurati posebne mjere socijalne politike za osobe iznad 65 godina života, osobito one koje žive u jednočlanom kućanstvu: kroz osiguranje dodatnih novčanih transfera za one kojima su iznosi mirovina ispod iznosa koji predstavlja rizik od siromaštva, osiguranje lokalnih decentraliziranih socijalnih usluga pomoći u prehrani, modelu stanovanja, pristupu zdravstvu, te osiguranju društvene i političke participacije starijeg stanovništva

Zagovaračke organizacije, institucije i platforme: Hrvatska mreža borbe protiv siromaštva, Centar za mirovne studije, Platforma 112

4. U mjere aktivne politike zapošljavanja mladih uvrštavati one mjere koje predstavljaju regularan radni odnos zaštićen ugovorom o radu, dok prekarne oblike rada kao što su rad bez zasnivanja radnog odnosa, agencijski rad, povremeni rad država ne treba poticati i na njih trošiti sredstva poreznih obveznika.

Zagovaračke organizacije, institucije i platforme: Mreža mladih hrvatske, SSSH, Centar za mirovne studije

5. Osigurati širok obuhvat primjene mjera Garancije za mlade koje NEET osobama osiguravaju besplatno dodatno obrazovanje ili prekvalifikaciju, uz istovremeno osiguranje sredstava neophodnih za život za vrijeme školovanja

Zagovaračke organizacije, institucije i platforme: Mreža mladih hrvatske, SSSH, Centar za mirovne studije

6. Povećati dostupnost i adekvatnost programa prekvalifikacija na lokalnoj razini kroz: smanjenje administrativnih zahtjeva vezanih za dužinu trajanja pojedinih prekvalifikacija za koje je propisana dužina trajanja teoretskog dijela nastave neprimjerena, osigurati nacionalno financiranje mjera prekvalifikacija za ona zanimanja za koja postoji interes poslodavaca.

Zagovaračke organizacije, institucije i platforme: Mreža mladih hrvatske, SSSH, Centar za mirovne studije

7. Povećati zaposlenost mladih i njihovo dodatno obrazovanje kroz rad kroz povećana izdvajanja za mjeru zaposlenja na društveno korisnim poslovima i omogućiti udrugama da u svim mjerama mogu sudjelovati kao poslodavci, jer neprofitni sektor u Hrvatskoj zapošljava gotovo 20 000 ljudi.

Zagovaračke organizacije, institucije i platforme: Platforma 112, Centar za mirovne studije, udruge umirovljenika, sindikati, hrvatska mreža za borbu protiv siromaštva

8. Mjere porezne politike trebaju biti usmjerene na smanjenje dohodovne nejednakosti: najavljena porezna reforma u dijelu Poreza na dohodak predviđa smanjenje poreznog opterećenja na način da će značajnije porasti plaće onima koji već imaju natprosječne plaće, dok oni sa prosječnim i ispodprosječnim plaćama značajnija povećanja neće osjetiti.

Zagovaračke organizacije, institucije i platforme: SSSH, Centar za mirovne studije, Platforma 112, GONG